

Iu Bohigas,

el precursor dels professors de català

Text: Xevi Planas

Al començament dels anys 30, el saltenc Iu Bohigas, amb poc més de 20 anys, escrivia els articles editorials de *L'Autonomista*. A la meitat dels anys 50, en ple franquisme, ensenyava català per correspondència i es convertia en el precursor dels professors de català a l'àrea de Girona. Ara, als 86 anys, recorda els entrebancs que havia de superar el catalanisme en aquells moments difícils de la història del país.

Fotos: Josep Maria Oliveras

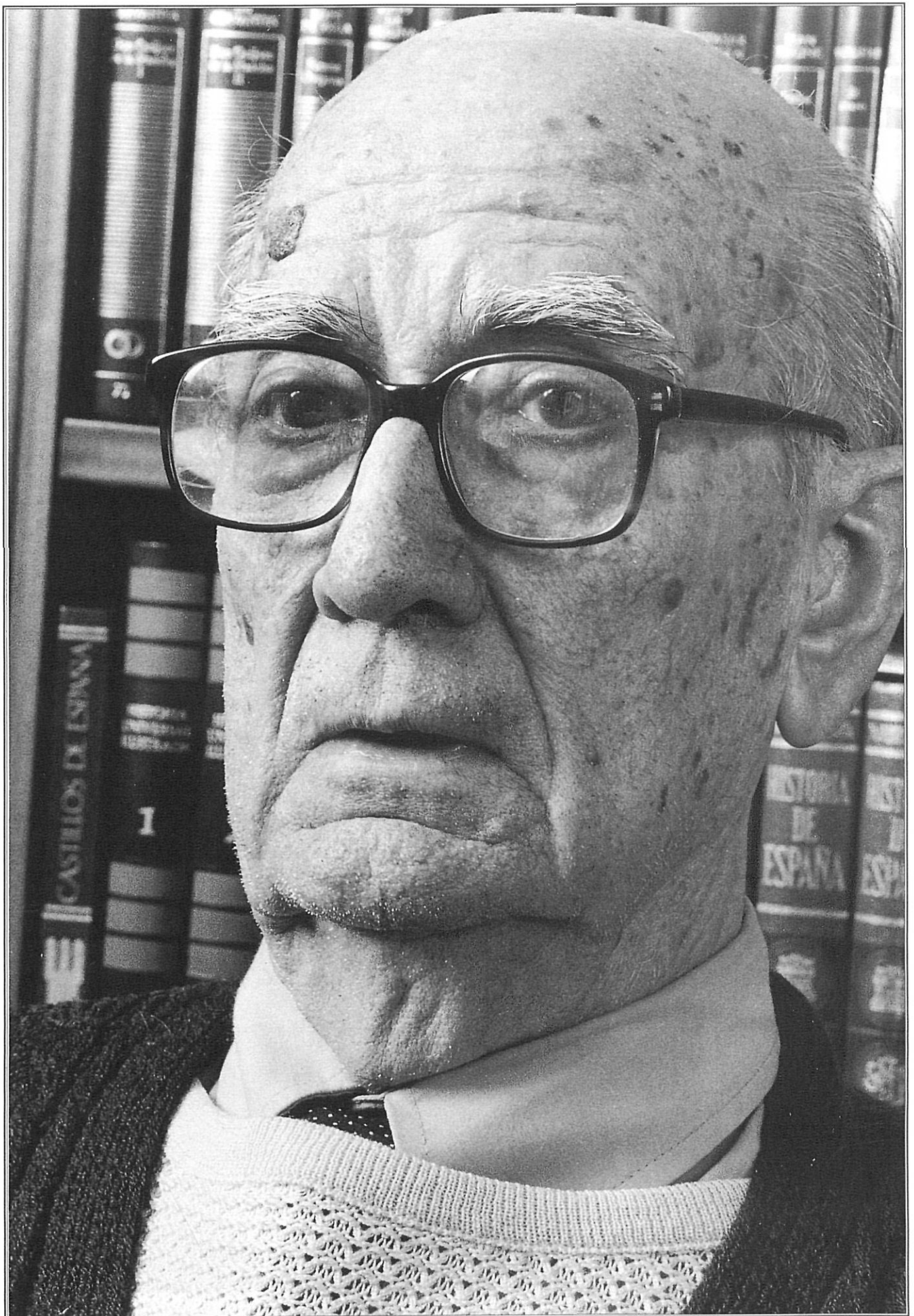
ambient que va viure en la seva infantesa va ser favorable al desenvolupament del seu catalanisme?

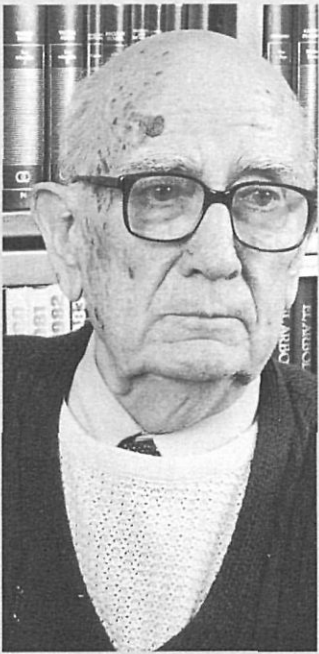
—En certa manera, sí. Vaig néixer a la part de Salt que toca a Santa Eugènia. Els meus pares eren hortolans. Cada dia anaven a Girona a mercat a vendre amb el carro. Jo era el quart de sis germans. Primer vaig anar a col·legi al Veïnat de Salt i més tard em van portar al Grup Escolar de Girona, on vaig tenir de mestre el senyor Silvestre Santaló. Era un gran mestre, com el seu germà, que vaig conèixer més tard. Ens deixava que féssim les coses al nostre gust i a mi això m'anava molt bé.

Sempre m'ha agradat molt escriure. Un dia em va venir a veure l'Agustí Cabruja. No el coneixia, però de seguida ens vam fer amics. A ell també li agradava escriure i era catalanista, com jo. Tots dos vam tirar endavant una revista en català, *Poble de Salt*, en la qual col·laborava en Pau Masó i algunes altres persones de Salt molt actives en aquell moment. El primer número de la revista va sortir el 13 de desembre del 1930. Jo tenia 19 anys i hi escrivia una secció en la qual parlava d'aspectes de la nostra llengua. A la redacció de la revista, el 14 d'abril del 1931 hi va onejar la bandera republicana, en un moment en què a Girona encara no s'havia proclamat la República. Llavors a Salt hi havia una gran eferescència d'activitats culturals i polítiques. Acabada la guerra, l'Agustí Cabruja se'n va anar després a Mèxic i el vaig perdre de vista. Ja no vam tornar a tenir contacte mai més.

—Vostè es va vincular ben aviat al Centre Republicà de Salt...

—El meu sogre portava el cafè d'aquest centre, que era a la plaça de Sant Pere. Era un nucli molt dinàmic. S'hi feien moltes activitats: cinema, teatre, cursos, conferències... Recordo que hi ha-

Iu Bohigas i Blanch va néixer a Salt el dia 1 de maig del 1911. Va cursar estudis de Magisteri i va treballar de mestre a Bonmatí. Va fundar la publicació *Poble de Salt* i va escriure, especialment articles editorials, per a *L'Autonomista*. Durant un breu període del 1936, va ser regidor de Cultura de l'Ajuntament de Salt, abans d'anar-se'n al front amb l'exèrcit popular.

A la meitat dels anys 50, es va convertir en el precursor dels professors de català a l'àrea de Girona. Va ser el primer que en va ensenyar per correspondència i el primer que en la postguerra en va fer classes a Girona, al local de la Unió Excursionista de Catalunya, i a Salt, a la guarderia de la fàbrica Gasol.

Coincidint amb la celebració dels actes del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'Ajuntament de Salt li va retre un homenatge i li va concedir una placa de plata el 8 de maig del 1986, en reconeixement de la seva fidelitat en la defensa i la divulgació de la llengua catalana.

vien vingut a fer conferències en Trabal, en Comorera... Vaig aprendre esperanto pel meu compte i fins i tot en vaig ensenyar al centre. Em vaig anar implicant molt en l'activitat del Centre Republicà. Vaig arribar a ser el president d'ERC de Salt. A casa, eren molt catòlics i de vegades no sabien res de les activitats en les quals jo participava. De tota manera, el meu pare anava a missa perquè l'hi feia anar la mare, que era la que tenia un esperit més religiós. De petit, jo llegia el *Patufet* i hi vaig començar a publicar versos als catorze o quinze anys. Més tard, vaig escriure els articles editorials de *L'Autonomista*, perquè m'ho van demanar els germans Rahola, que s'encarregaven d'editar aquesta publicació. Devia ser a partir del 1932 o el 1933. Pràcticament vaig ser el primer a escriure en català a *L'Autonomista*. També hi publicava versos, perquè sempre m'ha agradat la poesia.

—¿Vostè volia ser periodista?

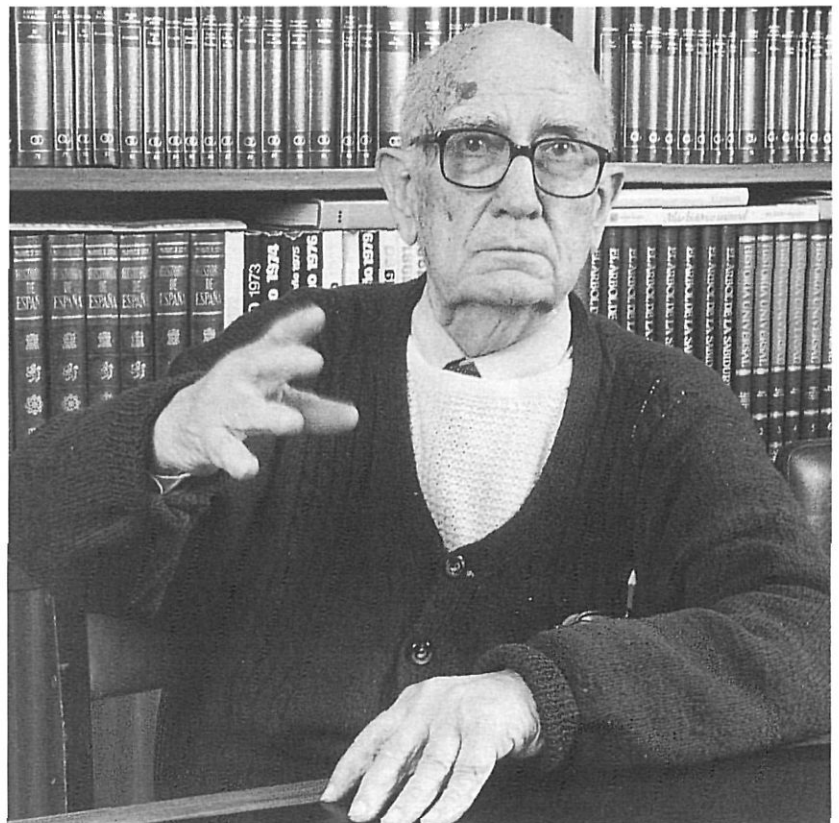
—Jo vaig estudiar a la Normal per fer de mestre. Vaig anar a fer el servei militar molt jove, però vaig treballar un temps de mestre a Bonmatí. També havia fet classes particulars a Salt i a Girona. A més, com que m'agradava escriure, col·laborava en diverses publi-

“

Vaig ser el primer a ensenyar català per correspondència, l'any 1956.

”

cacions. Em sentia catalanista i em comprometia políticament en el que fes falta. Vaig ser regidor de Cultura de Salt al començament de la guerra, el 1936, abans d'anar al front. Però me'n vaig anar de seguida al front d'Aragó amb l'exèrcit popular. Llavors jo era del PSUC. Al front, hi ensenyava català als companys analfabets. Va ser una etapa molt dura. Vam anar reculant cap a Catalunya fins que vam arribar al camp de concentració de Setfont, prop de Mon-

tauban. Vam estar-hi un temps llarg, sense fer-hi res de profit. En vaig poder sortir el dia que es va declarar la guerra europea. Llavors vaig anar a parar a Resigueres, prop de Perpinyà. Allà hi vivia una meva germana. Vaig treballar a la vinya i més tard vaig entrar d'administratiu a una oficina. El 1945, vaig anar a viure a Estagell. Vaig aprendre a anar en bicicleta, per poder-me desplaçar amb aquest vehicle amunt i avall. El 1948, em vaig retrobar amb la meva companya i ens vam casar per poders. Des del 1939, només ens havíem pogut veure una hora i mitja, una vegada que ella es va escapar per venir-me a veure. Aquells anys van ser duríssims.

—*¿Quan van tornar cap aquí?*

—El 1953, quan el nostre fill petit tenia tres mesos, vam tornar cap aquí. Ni a mi ni a la meva dona no ens agradava viure allà i pensàvem que si trigàvem gaire a tornar la mainada no voldria venir cap aquí, perquè ja se sentiria arrelada a aquella terra, amb el seu nucli d'amistats. El meu cunyat tenia unes oficines d'assegurances a Girona i em va poder donar feina. Després vaig treballar a la gestoria Paulí, fins que em vaig jubilar.

—*¿No va poder exercir professionalment la seva vocació de mestre?*

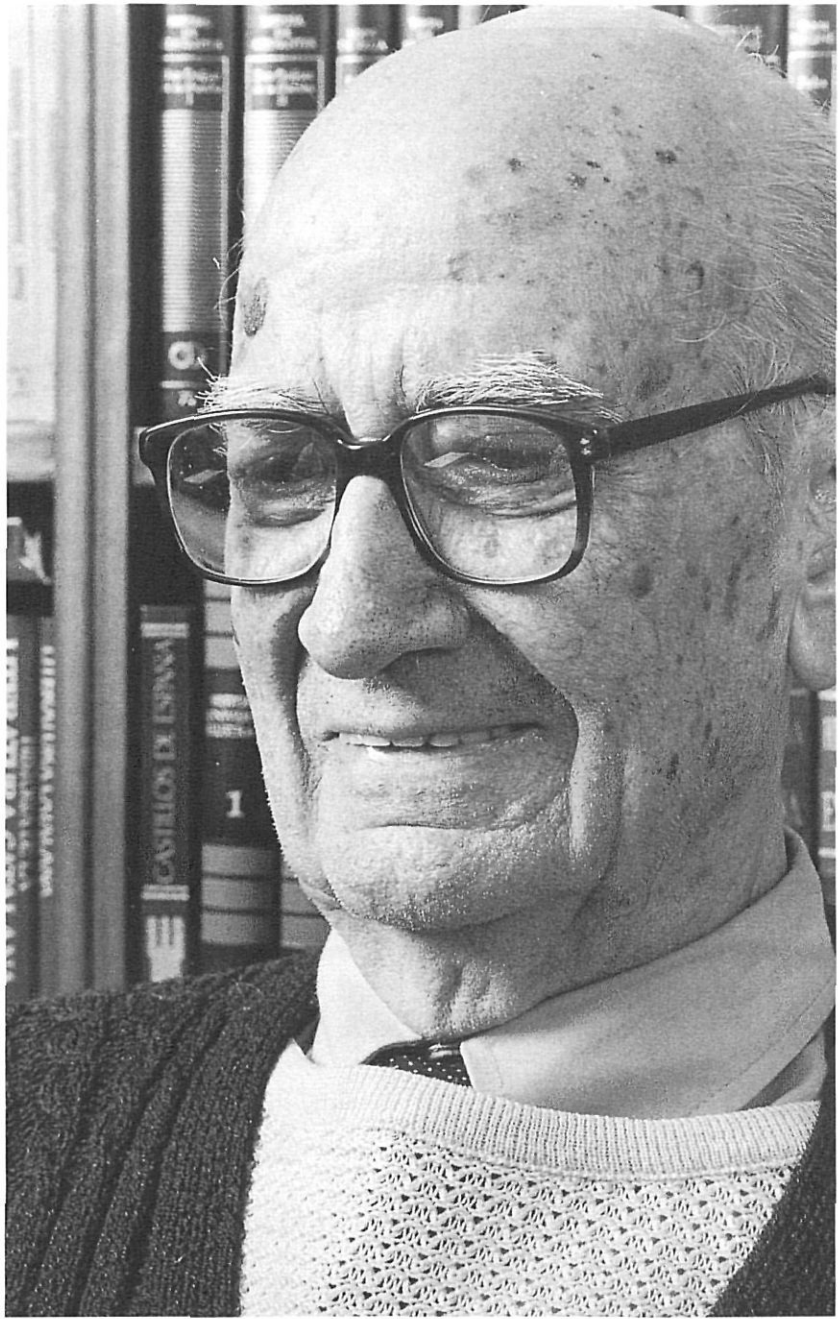
—No. A part de fer classes de català, també n'havia fet d'esperanto i de francès. Però no podia viure de fer classes. M'hauria agradat poder viure professionalment del magisteri. Tenia vocació de mestre. Però als de la meua generació la guerra ens ho va espatllar tot. Hem tingut molts problemes per viure i hem patit força maldecaps per arribar al final del mes. La guerra va ser molt dolenta, però la postguerra encara va ser pitjor. No teníem res per menjar.

—*¿Com va aprendre el català?*

—El vaig aprendre pel meu compte, a la Normal. El 1948, vaig patir una pleura i també vaig aprofitar el temps per treure'm el títol de mestre de català. En Pompeu Fabra, que vivia a Prada, relativament a prop d'on m'estava jo, me'l va donar i em va posar una molt bona nota. Jo volia que ell em fes classes, però justament llavors ell es va morir.

—*¿Quan va començar a ensenyar català?*

—Vaig començar a ensenyar català a la meitat dels anys 50. Vaig demanar permís a les autoritats franquistes del

moment i no me'l van pas negar. Posava anuncis als diaris de l'època oferint unes lliçons pràctiques de català per correspondència. "Aprenda a escribir correctamente el catalán, en casa, sin esfuerzo y en poco tiempo. Le informará Ivo Bohigas. Unión, 16. Salt (Gerona)", deia l'anunci que vaig posar a *La Vanguardia*, justament el 18 de juliol del 1956, coincidint amb el vintè aniversari de l'alçament de les tropes franquistes. Llavors em sembla que no hi havia ningú més que fes classes per correspondència, almenys a la banda de Girona. Fins i tot vaig arribar a tenir un alumne de Nova York. També em va escriure una vegada

un autor de teatre de Cervera perquè li corregís una obra que després es va representar al Teatre Municipal de Girona. Vaig tenir relació amb l'Albert Manent, en Miquel Arimany i altres intel·lectuals de Barcelona que es van posar en contacte amb mi en assabentar-se que jo feia classes per correspondència. També vaig fer classes al veïnat de Salt i als locals de Girona de la Unió Excursionista de Catalunya, on vaig tenir d'alumnes en Francesc Ferrer i altres persones inquietes que treballaven i treballen pel país.

Xevi Planas